

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Izhaja vsak četrtek in velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 4 K, za pol leta 2 K in za četrt leta 1 K. Naročnina za Nemčijo 5 K, za druge izvenavstrijske dežele 6 K. Kdor hodi sam ponj, plača na leto samo 3 K. Naročnina se pošilja na: Upravišтво „Slovenskega Gospodarja“ v Mariboru. — List se pošilja do odpovedi. — Določeni „Katoliškega tiskovnega društva“ dobivajo list brez posebne naročnine. — Posamezni listi stanejo 10 v. — Uredništvo: Koroška cesta šte. 5. — Rokopisi se ne vračajo. — Upravišтво: Koroška cesta šte. 5, vsprejema naročnine, inserate in reklamacije. — Za inserate se plačuje od enostopne petitive za enkrat 15 v, za dvakrat 25 v, za trikrat 35 v. Za večkratne oglase primeren popust. Inserati se sprejemajo do srede popoldne. — Nezaprete reklamacije so poštnine proste.

Slovenski kmetje, vstanite!

Leto 1906 bo za vse stanovce v Avstriji izredno velikega pomena. Če se tudi drugega nič ne zgodi, gotovo pa je, da dobi avstrijska državna polovica nov volilni red za državni zbor, ki bo spremenil lice državni zbornici in celi državi. Ker pa še nov volilni red ni niti izdelan, zato vsi narodi in vsi stanovi skušajo javno in po skrivnih potih uplivati na izdelovalce novega volilnega reda, da bi ga prikrojili njim na korist. Tudi kmečki stan dviga v vseh deželah glavo ter povzdiguje glas v svoj prilog, zato je treba, da tudi slovenski kmet v teh velepomembnih časih ne molči, ampak glasno pove svoje mnenje.

Češki oddelek deželnega gospodarskega sveta na Češkem se je v zadnji seji temeljito bavil z vprašanjem novega volilnega reda ter storil naslednji sklep: „Odbor češkega oddelka deželnega gospodarskega sveta za češko kraljestvo pobošča svoje predsedništvo, da predloži vladi in sicer v roke poljedelskega ministra grofa Ferdinanda Bukojana dobro utemeljene zahteve češkega kmetijstva, naj se pri namerjavani volilni spremembi poseben ozir jemlje na najvažnejši stan v državi, na kmečki stan, in naj se mu osigura, da bo v polni meri obdržal svojo veljavo.“ Ko se je v odboru utemeljeval ta predlog, izrekel je grof Dejm zahtevo, naj se v novi volilni red sprejme tudi določilo, da bodo kmečke skupine in večja mesta ločeno volila, kajti sicer bi mesta vedno premagovala kmečke volilce.

Ta odločen in jasen sklep je vzbudil po vsej Avstriji opravičeno pozornost in listi vseh avstrijskih

skih strank in narodov ga zabeležujejo. Toda pri slovenskih kmetih ne sme vzbuditi samo pozornosti, ampak vzbuditi jih mora tudi iz spanja, da se bodo začeli bolj zanimati za svoje politične pravice.

Sedaj imajo kmečki in veleposestniški poslanci večino v državnem zboru. Ali hočete torej, kmetje, pripustiti, da se vam vzame z novim volilnim redom ta večina, katera je do sedaj vendar le branila posestvo, četudi ni vselej storila popolaoma svoje dolžnosti? Ali hočete, da naj vas zastopniki drugih stanov potisnejo v stran? Ali hočete vedno veljati le za državljane druge vrste? Kmetje drugih avstrijskih narodov odgovarjajo na vsa ta vprašanja z odločnim in resnim: Ne!

Tudi vaša naloga, slovenski kmetje, je, da daste javnosti odgovor na ravnokar postavljena vprašanja! Pokažite svetu, da so slovenski kmetje politično zreli možje, ki bistro gledajo v bodočnost svojega stanu in svojega naroda! Zahtevajte od političnih društev, da vam priredijo zborovanja, na katerih lahko izrečete svoje nazore o spremembi volilnega reda! Če vas kličejo politična društva zaradi vsake, tudi malenkostne stvari skupaj, zakaj ti tega tudi sedaj ne storila, ko se gre za tako dalekosežne spremembe v notranjem političnem življenju cele Avstrije? In naši poslanci! Vsakemu narodu so njegovi poslanci že odkrili svoje mnenje in svoje nazore o tem perečem vprašanju, zakaj bi torej tudi naši gospodje poslanci ne bili tako prijazni, da se sedaj zgledajo pri svojih volilcih? Povabite jih in ni dvoma, da bodo prišli na naše shode!

Slovenska izobraževalna društva pa imajo dolžnost, da naše ljudstvo kolikor mogoče temeljito po-

učijo o volilnopравnih rečeh. Res, v izobraževalnih društvih se ne sme politikovati, toda tega tudi treba ni! Če se bo našemu narodu podala kolikor mogoče temeljito vsa tvarina o volilnopравnem vprašanju, si bo naš bistroumni kmet znal že sam narediti sodbo, kaj mora zahtevati od novega volilnega reda, da bo koristil slovenskemu kmetu in slovenskemu narodu.

Slovenski kmetje, mi vam resno kličemo, da stopite v sedanjih velepomembnih časih vsi na branik za svoj stan in svoj dom!

Napad na zakonsko zvezo.

Poročevalec pravnega odseka poslanske zbornice je predložil odseku poročilo o predlogih glede revizije zakonskega prava. Predložil je dva zakonska načrta. Prvi določuje, da se odpravita §§ 63. in 64. splošnega državlanskega zakona, ki določata posvečenje in razliko vere kot zakonska zadržka. Dalje se predlaga odprava § 111. splošnega državlanskega zakona, ki določa, da se mora veljavno sklenjen zakon med katoličanoma razdružiti le po smrti enega zakonskega, in da je zakon nerazdružen tudi za slučaj, če je bil ob času, ko se je zakon sklenil, tudi le en del katoliški. Hkrati se naj odpravi dvorna odloka z dne 26. avgusta 1814 in 17. julija 1835, ki določata zakonski zadržek „katolicizma“. Odpravijo se naj vse izjemne določbe glede judovskih zakonov. Za vse to se predlaga veljavnost, ki naj sega tudi nazaj.

S tem predlogom, ki pride skoro gotovo letošnjemu letu pred zbornico, se bo začela borba, ki zna dobiti s časom značaj pravega kulturnega boja v Avstriji. Zato pa je nujno potrebno, da smo si takoj izpočetka na jasnem o pomenu in dalekosežnosti tega predloga.

Zahteva se torej pred vsem, da se dovoli za-

LISTEK.

Za križ in svobodo zlato!

Balkanska povest. Spisal I. V. Starogorski.

Kje na svetu je še tak kraj, kakor je Balkan, kje na svetu se odigra toliko tužnih in pretresljivih prizorov, kakor na balkanskem polotoku? Gorat svet, napojen s človeško krvjo, je priča istiniti, kako umira Slovan za svojo domovino, vero in svobodo, kako se daruje in žrtvuje za svoje svetinje. Balkan, kjer se je razprostiralo mogočno bizantinsko cesarstvo, kjer je vzrastlo prvo drevo umetnosti, kraj, kjer je bil mogočni Aleksander Veliki Make-donski gospodar. Balkan, kjer se je odigrala žalostna sedmih bosanskih kraljev, ta Balkan se še vedno kadi in puhti od tople človeške krvi. Na Balkanu je Kosevo polje, kjer se je strlo po izdajstvu Vuka Brankovića srbsko carstvo. Na Balkanu sta bila rojena blagovestnika Slovanov sv. Ciril in Metod. In še mnogo drugih reči se je odigralo na Balkanu in se še vrši, odkar gospodari po njem turški zmaj. Pred krvoločno turško divjostjo ni varna krščanska raja, ni varna žena, ne dekle, da jih lopovi ne odpeljejo. Vsako glavcarstvo ali okružje ima svojega paša ali bega, ki gospodari po svoji volji in na lastno roko. Stoletne krivice so postale

*) raja — brezpravno krščansko ljudstvo.

nestrpilne in raja sama je dvignila roko, da si ubrani življenje, to, kar še ima. Neko živahno gibanje se je pričelo, začele so se zbirati ustaške čete, kojih vodje so bili strah in trepat marsikateremu...

I.

„Kosenka, Kosenka!“ je klical ded Samorad Pavlovič svojo vnukinjo. „Pridi no, pa pogledj, kdo jaha na onem vranecu tam doli?“

Devojka, stara kakih osemnajst let, je priskakljala iz kočice k dedu. „Kje?“

„Tam doli; napenjam oči, napenjam, ali ne vidiš več tako, kakor so nekdanj!“

Dekle je djala roko na oči in gledala. Nato veselo poskoči.

„To je Žarko... sem jaha! Z njim je Slaviša, vodja vstašev!“

Starec je zagledal še drugega jezdeca.

„Resnica, ona sta! Grem, da ju pozdravim, ti pa glej, da bo kaj za grla!“

Starec Samorad Pavlovič se je spustil po strmini do ceste, da sprejme gosta. Kosenka je pa še pogledala jezdeca na vranecu. Okrogli obrazek je začel, temno oko se radostno nasmejal. Djala je roko na valovite prsi in lahkih korakov odbežala v kočico.

„Bog Vas sprejmi, ded,“ sta pozdravila jezdeca Pavloviča.

„I vaju, sokola moja!“ odzval se je starec. Mi-

slil sem, da so vaju že pozabili Turki, ker vaju že dolgo nisem videl v Reštetiču.“

„Dolgo?!“ se zavzame Žarko. „Pred dvema dnevoma sva bila!“

Starec se je prejel za stremena in dospeli so do kočice Samorada Pavloviča.

„Kaj pa dela nevesta? Gotovo sanja o svojem Žarku!“ je dejal Slaviša in se ozrl za Žarkom. Ta je že bil pred hišo in Kosenka pri njem. „Nu, kar zletel je naprej!“

„Zelo se ljubita!“ de starec. „Gospod Jezus ju varuj turških tolovajev in pa — Holubana!“

„Holubana?“ vpraša živo Slaviša in pogleda starca.

„Da! Prišel je snubit! Ali deklíč ga ne mara in odšel je razsrjen. Neka slutnja me obdaja, da ne bo nič dobrega. Resnično, Holuban mi ne gre prav iz sive glave! Slaviša, dobro veš, da oni, ki služijo naše tlačitelje, niso več našega duha, ampak poturice. In tak je hušji od Turka!“

Slaviša je djala roko na konja in se zamislil.

„Vidiš, enako je bilo s teboj in Nevenko! Kdo je kriv, da je umrla tako mlada in pod nožem?“

„Ne spominjajte me na to, ded! — Ali, kakor gotovo bi rad gledal Boga, tako gotovo dobim tudi Holubana! Ne nide mi, kakor ni ušel Ozrin!“

Kosenka, ki je bila v pogovoru z Žarkom, reče: „Ded, kaj mi je pravil Žarko?“

„Kaj pa, grlica?“ se je nasmejal starec.

kon odpadnim duhovnikom in redovnikom. Sedaj je pred državo nemogoč veljaven zakon osebe, ki je prejela višje redove ali storila slovesno obljubo, tudi če odpade od vere. Liberalci so jako v skrbeh za take osebe, dasi jih je silno malo. Upajo pa, da bi bila ta zakonska izprememba nekaka izkušnja in vabilo, da bi začeli duhovniki odpadati od cerkve.

Različa vere velja samo za kristjane in nekristjane kot zakonski zadržek. Katoličan se torej lahko ženi po državnem pravu s protestantino, ne pa z judinjo ali mohamedanko. Dovoljuje pa postava, da postane brezverec in p. tem preneha ta zakonski zadržek. Jaso je, komu se boče s tem potrebi. Judje bi se radi priženili v krščanske družine, da bi dobili potem popoln vpliv tudi na naše zasebno življenje. Zdaj gospodarijo na borzah in v časopisju in si žele, da bi po ženitvah prodrli tudi v aristokracijo in v meščanske sloje, ki so jim sedaj še zaprti.

Zadržek katolicizma pa določa, da katoličan ne more skleniti zakona z nekatoliško osebo, ki je sicer že ločena od svojega zakonskega druga, dokler ta poslednji še živi, tudi če se ta prejšnji zakon po državni postavi smatra že kot razdružen. Ista nekatoliška oseba pa more skleniti zakonsko zvezo z vsakim nekatoličanom. Ta zakonski zadržek torej spoštuje katoliški nazor o edinosti zakonske zveze tudi glede na katoličana, ki je sicer prost in se sme poročiti z vsako drugo osebo, ki je tudi prosta po katoliški postavi.

O predlaganih izpremembah moramo torej reči, da je njih namen, iz zakonskega prava odstraniti glavne določbe, ki se opirajo na verski značaj zakonske zveze, zlasti pa omajati temeljno načelo, da je zakonska zveza edina in nerazdružljiva.

Pričakovati nam je torej v kratkem hude borbe za katoliški zakon. Dva svetovna nazora si bosta stopila nasproti v avstrijskem parlamentu: brezbožnost in krščanstvo, ter se borila za zmago.

Dolžnost katoliškega ljudstva pa je, da stoji na straži in da z odločnostjo brani svetost in nerazdružnost zakonske zveze!

Eno leto je sedaj minolo, odkar ima baron Gauč v Avstriji državno krmilo v rokah. Prevzel je to službo po Körberju. Baron Gauč sicer ni tako zelo nadarjen, kakor prejšnji ministrski predsednik Körber, Slovan m je v srcu neprijazen, na kmečkem stannu mu seveda, kakor večini visokih gospodov, ni mnogo lažje, toda vendar so skoraj vse stranke bolj zadovoljne z Gaučem, nego z njegovim prednikom. Vsaj eno lepo lastnost ima baron Gauč pred Körberjem: pošteno odkritosrčnost. Te Körber ni poznal! Baron Gauč se je znal preteklo leto jako spretno oguiti prepadom, ki zljajo med avstrijskimi narodi in ki pokopljejo navadno vsako ministristvo. Vrgel je v državni zbor ob ugodnem času vprašanje o spremembi volilnega reda. Vse stranke so zgrabile za to jabolko, in dočim se tepejo za večje in manjše kose, sedi baron Gauč varno in mirno na svojem stoleu. Ker je baron Gauč bud, čeprav previden nasprotnik Slovanov, bo gotovo skušal po novem volilnem redu obdržati Nemcem v državi premoč. Naloga slovenskih poslancev bo, da preprečijo ures-

Ministrski predsednik Gauč.

ničenje tega poskusa. Dr. Pavel baron Gauč Frankenturn je star sedaj 54 let. Rojen je na Dunaju, kjer se je tudi vzgojeval. Bil je pri cesarju že od nekdanj v izredni milosti ter je vsled tega dobival visoke službe. Moč je sila bogat. Bil je večkrat za minister ter leta 1897 tudi kratko časa vodja uradniškega ministristva.

Politični ogled.

Proti programu nemške kmečke stranke. Nemška kmečka stranka ima v svojem programu tudi določilo, da bo vedno branila pravstveno podlagu človeške družbe, to je nauke sv. vere. Sedaj pa je eden izmed poslancev, drž. poslanec Zuleger izdal strankin program v tem oziru. Podpisal je namreč proglas za razkristjanjevanje zakramenta sv. zakona. S tem je kmečkim težnjam pač zelo malo ugodil. Če se namreč uvede državna razločljivost sv. zakona, potem so na stečaj odprta vrata lahkomišelnim zakonom, mnogoštevilnim razporokam, tožbam med zakonskimi, razrahljana je sploh zakonska vez med možem in ženo. Kmečke občine bodo dobile v oskrbovanje zapuščene otroke in neprimerno več ubožcev kot dosedaj. S tem kmetom gotovo ne bo usluženo, kakor sploh nikjer, kjer se izvrši napad na nauke katoliške cerkve.

Zaupni shod katoliške narodne stranke na Moravskem se je vršil dne 28. t. m. v Brnu. Udeležilo se ga je okrog 1000 zaupnih mož iz cele dežele. Poslanec dr. Hruban je govoril „o političnem položaju v državi in deželi“; poslanec dr. Koudela „o novem volilnem redu za deželni zbor moravski“, poslanec Ševčík pa „o novem deželnem zakonu, glede narodne razdelitve školskih oblasti in rabe obeh deželnih jezikov pri avtonomnih oblasteh na Moravskem“. Resolucija (sklep) pozdravlja posebno odpravo posrednih volitev v kmečki skupini in zvišanje man-

datov v tej skupini na 53. Resolucija zahteva nadalje češko vseučilišče v Brnu; se izreka za splošno in enako volilno pravico; a je proti strankarski spremembi volilnega reda, zagovarja razumno zastopstvo političnih in narodnih manjšin, zahteva volilno obveznost in svobodo volitve. Nadalje izjavlja resolucija, da je naloga stranke, verovati in krepiti ne le narodne ampak tudi verske in naravne težnje naroda. Zato se naj organizacija katol. narodne stranke nadalje razvija in povsodi, posebno pri volitvah, varujejo narodne in verske težnje. Resolucija je bila soglasno sprejeta. Veliki strankarski odbor šteje 70 članov, ožji odbor je izvolil za načelnika poslanca Morica Hrubana, dr. Pospíšila za I. in poslanca dr. Koudela za II. podpredsednika. K sklepu je dr. Hruban pozival vse, naj gredo odločno na volilno delo. Shod je trajal od polu 11. do 2. ure popoldne.

Razne novice.

* **Rodoljubi!** Pristopite mnogoštevilno h kat. tiskovnemu društvu v Mariboru, ki vzdržuje tiskarno sv. Cirila, izdaja naša lista „Slov. Gospodar“ in „Naš Dom“ ter je vsled tega za naš krščanski narod velikanskega pomena. Kdor ima dandanes mogočen in vpliven tisk v svojih rokah, ima oblast nad tisoči in stotisoči ljudi. Od vsestranske moralne in g. motne podpore je odvisno, bo li moglo katol. tiskovno društvo naš tisk tako visoko povzdigniti in ga razširiti, kakor namerava in kakor zahteva naša doba. — Letna udnina znaša 10 K; udje dobivajo „Slov. Gospodar“ s prilogo „Naš Dom“ brezplačno. Kdor je že poslal naročnino za l. 1906, pa želi postati član društva, naj dopšlje še 6 K s pripombo, da je 4 K že plačal kot naročnino. Odbor.

* **Naše vabilo.** Vse Slovence prijazno vabimo, da si naročijo naš list. Osebito prosimo spodnještajerske kmete, da širijo in podpirajo svoj stanovski list. Čim bolj razširjen bo njih list, tem bolj se bo širila stanovska zavest, tem bolj se bodo upoštevale tudi kmečke zahteve. Za celo leto stane list 4 K, za pol leta 2 K, za četrt leta 1 K. Da se olajšajo upravniški posli, naj vsak napiše na nakaznico: star naročnik ali nov naročnik. Dnevne novice bomo odslej urejevali po glavarstvih. Da se hitreje lahko sestavlja list, je pred vsako novico začetna črka dotičnega glavarstva. Vse dopisnike zahvaljujemo za dosedanje sodelovanje ter jih prosimo, da nam ostanejo zvesti tudi v novem letu. Posebno dobrodošla so nam kratka, jedrnata poročila! Daljša poročila moramo zaradi nedostajanja prostora pogosto krajšati, kar je za nas težavno delo, a dopisnikom navadno neljubo. Torej kratko in jedrnato!

* **Umrl je v Brezicah** dne 29. dec. o. Benedikt Gradišnik, frančiškan, zlatomašnik in spovednik ravnatelj. R. dil se je dne 5. avg. 1825 v Dobrai. N. v m. p.

„Da bi odšla v varnej kraj!“
„Pa idi!“
„Pa tudi vi morate iti, ded! Sama ne grem,“ je rekla z žalostnim glas m.
„Samorad Parlovič ostane tu, kjer se je postaral!“ odvrne ded.
„Jaz tudi, kjer sem se rodila!“ reče kljubovalno Kosenka.
„Kaj pa Holuban?“ pripomni Slaviša smeje.
„Bojim se ga?! Saj je Žarko pri meni!“ In kot bi hotela svojim besedam dati še večjo veljavo, se ga oklene.
„Misliš, da bo on vedno pri tebi,“ se nasmeje ded.
„Gotovo! Zato me ima rad!“ reče Kosenka in zardi.
„In če zahteva domovina krepke roke? Naj tudi takrat ostane pri tebi?“
„Za domovino ideva skupno na bojišče,“ reče navdušeno Kosenka.
„Saj še ne veš, kako se rabi orožje,“ reče v šali Slaviša.
„Ne vem? — Kamor ukažeš — pa poženem kroglo,“ je vzkliknila in potegnila Žarku samokres izza pasa.
„Hrabra Amaconka!“ kima ded.
„Nū, že vidim,“ reče Slaviša, „da si rojena za hajduka. Potem pa le brani svoj dom nasilja!“
„Žarko, ni res, da je najbolje, če ostanem? Povsod se mi lahko kaj primeri!“

Žarko jo objame in vzdigne od tal.
„Mi tukaj brbljamo in se še ne domislimo, da bi dali ovsa. Tudi vidva sta že potrebna krepčila. Gotovo sta prišla vsa spehana,“ se spomni ded.
Posedli so na trato, južnali in se pogovarjali, večerno solnce je pa zrlo na veselo družbico.
„Kosenka, ali nam danes ne zapoješ nobene?“ vpraša Slaviša. „Lepo poješ in vedno bi poslušal, ti zapeljivka!“
Kosenka je odbežala v hišo in se vrnila s tamburico.
„Katero naj zapojem?“
„Katero bočeš!“ so se oglašili vsi h kratu.
Devojka ubere strune, upre oči, ki so izražale vso jasnost in nedolžnost njene duše, v daljavo in poje:

Gledaj, tamo jedna gora zelena,
u tej gori bunar-voda ledena,
u bunaru*) jedna časa grebena,
a u časi biela gruda od sniega.
Uzmi, dragi, grudu od sniega,
pa ju metni**) s leve strani od srca;
ako ti se gruda ondi raztopi, —
onako će srdce moje za tobom.

Še ni zamrl zadnji z ok pesni, kar plane Kosenka po koncu in spusti tamburico
„Kaj vidijo tvoje bistre oči?“ vpraša ded.
„Nekdo jaha belca,“ reče devojka in si zakriva oči. „Vjerna je!“

*) Bunar, turška beseda, pomeni studenec.
) metni, postavi.

„Kakor bi vohal, da sva tukaj,“ se nasmeji Žarko. „Akoprav je že star, jaha pa, kakor bi ga podile čarovnice.“

Kakor vihra je prisopel belec s starim Vjernašem, povsod poznanim zvižčajnikom in dolgim jezikom. Siva, dolga brada mu je padala na prsa. Skočil s konja.

„Če ju ni v gnezdu, sta tukaj! Hvaljen bodi Jezus Kristus! — Kosenka že zopet poje! Čakaj, kmalu nehaš, kmalu!“

Vjernaša je kar v eni sapi povedal, kar je imel. „Saj sem že nehal,“ odvrne dekle.

„Nū, ni še treba prav sedaj! — Kakšne pa poješ, grlica? Ali od neveste...?“

„Poslušajte! Take-le:“

Ej, na gori raste hrast,
rastla breza bela —
a med hrastom in med brezo
reka je šumela,
reka, reka do temena.
vodica ledena.

Ah, ne sme se vode piti,
ne zajemati s koriti!
Prav tako, če stari mož
vzel je mlado ženo,
ah, ne sme, ne sme je biti
in ne sme učiti:
Bil sem svojo ženjo
samo uro eno,
teden ves pa plakal...
In, da bile so oči
suhe, štiri še noči
sem nesrečnež čakal.“

(Dalje prih.)